

EVALD FLISAR, JUŽNO OD SEVERA

Drugi del Flisarjevega potopisa, če smemo tako imenovati njegovo knjigo *Južno od severa*,* saj po svoji vsebini nadaljuje zelo uspelo delo Tisoč in ena pot, z zapisom popotovanja po zahodnem delu osrednje Afrike (Kamerun, Nigerija, Niger, Gornja Volta, Gana, Togo, Benin) pogloblja lastna skustva in spoznavanja teh dežel; njihove etnične, politične, gospodarske, zgodovinske, miselne specifikke, naravnosti in usodnosti. Flisar ne hodi po svetu zato, da bi ga spreminjal, popravil s svojo logiko in predispozicijami, s svojo »večvredno« evropskostjo, civiliziranostjo, vnašal vanj svoje (za)čudenje spričo drugačnosti dežel, čeprav ne cenzurira svojih kriznih občutij, spopadov, dialogov, vizij, s čimer ohranja v reportaži hkrati distanco (v različnosti) in približevanje (v enakosti).

Flisarjev afriški potopis nima vnaprejšnjih raziskovalnih projektov; ne piše ga strokovnjak, poznavalec kakršnihkoli afriških specialitet, ki bi hotel v teh deželah potrditi ali zavreči kakšno (pri)učeno tezo. Avtorjevo potopisno izhodišče je reportažno opisno, od tu dalje se odpira in pogloblja perspektiva analize afriške tipologije, primerjalna študija, ki jo »spodbujajo« konkretna doživetja in srečanja. Pač, bralec mora počakati na »pravo« podobo, na jedro Flisarjevega stila, na refleksijo in trauma, nostalgijo in nemoč, pogum in bes; na projekcijo odkritosti dojemanja v pisano besedo. Ko Flisar v bistvu izraža za evropske pojme žaljiv odnos do Afričanov, kajpada ni tak; to je le mimikrija, sprejemanje pravil igre, trenutna samoprevzgoja in vzgoja, prilagajanje okolju. Mar ni večdnevno čakanje na avtobus

klasičen primer (in opravičilo) osebnostnih »sprememb« in »postopkov«?

Flisar ljubi Afriko, njeno »pokvarjenost«, »navednost«, »naivnost«, »pohlep« in kar je še podobnih izrazov, ki jih pišemo v narekovajih spričo neadekvatnosti primerjav in uporabe iste terminologije (vsaj delno) za različne stvari, kot jih je »uzakonila« in v praksi bolj ali manj zanesljivo potrdila evropska zgodovinska skušnja. Afrika izziva s svojo drugačno svobodo in zavezanostjo, omejitvami, kot sleherna druga dežela v primerjavi z domačo rojstno. V tem ne more biti nič presenetljivega, če avtor te razlike ne izpostavlja. Če pa v njej vztraja, se pravi, da ne izhaja iz sveta, njegovega avtentičnega bistva, iz njegovih pojavnih oblik, marveč iz temeljnih dihotomij med »primarnim« in »sekundarnim« svetom, kot to počne Flisar, bo avtorjevo sporočilo ohranjalo konfliktno položajno naravnost. In potopisec je nedvomno v konfliktnem položaju ves čas svojega (in ženinega) popotovanja. Vzgoja in azijska popotovanja so tu brez »zdravilne vrednosti«. Ne le iz subjektivnih razlogov; kot belec si v Afriki a priori drugačen, ne moreš se slepiti, da nisi (večkrat niti drugačen od drugih belcev).

V knjigi *Južno od severa* Flisarja zanimajo, ob reportažnem nivoju, predvsem nekateri zgodovinski in politični aspekti spoznanih dežel, njihova možna usoda ali perspektiva, ob tem pa etnično in kulturno izročilo in značilnosti različnih ljudstev, etnologija in folklor, njihovo odpiranje civilizaciji in njena »interpretacija«. Malo je afriškega geografskega kolorita, favne in flore, čeprav bi bralec to pričakoval tudi kot ponujeno reportažno sokomponento.

Flisarjev potopis je v bistvu klasičen, da ne rečemo tradicionalen; spričo selitvene dinamike avtorju ne omogoča večje spoznavne in izkustvene evolucije; marsikaj ostaja nedorečeno

* Evald Flisar, *Južno od severa*, Pomurska založba Murska Sobota 1981, opremil in tehnično uredil Franc Mesarič, fotografije Evald Flisar, str. 487)

in nerazumljeno (česar avtor ne skriva); pušča odprtost in različne možnosti, brez apodiktčnosti in vedenjske superiornosti. Flisarjev »spopad« je v bistvu dvojen — z domačimi in belimi kolegi, s poizkusom »popravljanja« in dopuščanjem svojskega, drugačnega. Avtor se približuje lepoti afriškega na način distance in bližine, intime in tujosti: nikoli ni vzpostavljen zaresen in dokončen odnos, popotnika vedno prej »odnese« naprej, kjer se razmerja začnajo vzpostavljati iz ničelne točke. Edino bralec zazna lepoto te svojevrstne in dražljive igre črno-belih (dobesedno) komunikacij.

VALENTIN KALAN, DIALEKTIKA IN METAFIZIKA PRI ARISTOTELU

Knjiga Valentina Kalana o Aristotelu je v sodobni slovenski filozofski literaturi zanimiva in celo izjemna; gre namreč za delo, ki se neposredno ukvarja s problematiko antične filozofije — pristop, ki je sicer pri nas sorazmerno redek —, predvsem pa za spis, ki obravnava celotno filozofsko teoretsko misel tako pomembnega in odločilnega avtorja, kot je Aristoteles. Kot pot v celoto te misli si je Kalan izbral en sam problem, ki pa sega v samo jedro Aristotelovih teoretskih razmišljanj, tako da lahko rečemo, da pomeni vprašanje o dialektiki in metafiziki pri Aristotelu hkrati vprašanje po celoti njegove filozofije. Taka zastavitev je morda sicer manj pregledna kakor razdelitev in obravnavanje problematike po posameznih področjih (kar je sicer pogosto pri standardnih pogledih Aristotelove filozofije), zato pa omogoča uvid v povezanost problematike in stalno teoretično problemsko napetost.

Toda pred vsako tako obravnavo je treba rešiti vprašanja, kako se lahko

danes sploh še lotevamo take filozofije, kaj je torej spraševanje po Aristotelovi misli. Kalan v predgovoru predvsem opozarja, da je knjiga »poskus o Aristotelu brez podedovanih znamenj in razlag, Aristoteles ab omni naevo vindicatus« (str. 8). Takšno stališče izhaja »iz prepričanja, da celo takšni filozofi in misleci, kakor so Leibnitz in Kant, Hegel in Marx, ki toliko dolgujejo Aristotelu, ne morejo v celoti nadomestiti sporočila njegove filozofije današnji teoretski misli« (str. 7). Vendar pa, kako je ta »nazaj k Aristotelu« sploh izvedljiv? Gotovo ne z odpovedjo vsej mogočni tradiciji aristotelizma, z nekakšnim ponovnim vzpostavljanjem, objektivno rekonstrukcijo »čiste« Aristotelove misli. Vendar knjiga nima takšnega namena. Gre namreč za pristop k temu filozofu z današnjega stališča, to pa na videz paradokсно terja »vrnitev« k neposrednosti izvornih tekstov, torej takšno branje, ki omogoča, da se izkaže vsa živost, problemska napetost, pa tudi samoomejenost te misli. To ne pomeni zanikanja dvatisočletne tradicije aristotelizma, pač pa se da le na ta način izogniti poenostavljanjem, »eksegetično-šolskemu pristopu«, ki se je v tej tradiciji oblikoval. Da pisec ne spregleduje te pomembne filozofske linije, dokazuje dejstvo, da v tekstu ves čas opozarja, v veliki meri tudi kritično, na posamezne filozofe in komentatorje, od »klasičnih« aristotelikov, predvsem na Tomaža Akvinskega, od teh pa zlasti na Hegla in Lenina kot pomembnega predstavnika marksističnega branja Aristotela.

Če delo po eni strani zahteva neposreden dostop do Aristotela, torej v nekem smislu izvirnega Aristotela mimo shematizacij komentarjev, po drugi pa to zahteva postavlja s stališča sodobne filozofske misli, z marksističnih izhodišč, je to le na videz protislovno. Zahteva po »objektivnem Aristotelu« (ali kateremkoli filozofu), po njegovi misli kot taki, je le ideološka zahteva